

Oponentský posudek disertační práce

Student: Mgr. et. Mgr. Radka Prázdna

Název práce: Význam výpočetní techniky v procesu edukace žáků a studentů se zrakovým postižením

Oponent: doc. PhDr. Lea Květoňová, Ph.D.

Posuzovanou disertační práci pojmám jako výsledek dlouhodobého zkoumání a jako náhled na problematiku stěžejní oblasti edukace osob se zrakovým postižením v současném vzdělávacím systému. Pozitivně hodnotím aktuálnost výběru tématu. Text je aktuální právě z pohledu prezentovaného výzkumného šetření, zjišťující úroveň práce s kompenzačními pomůckami, které jsou výchozí pro přístup k informacím potřebným ke studiu a komunikaci. Autorka se snaží o vytvoření vlastního náhledu na tuto problematiku s cílem přinést nové poznatky, a to pomocí empirického a kvantitativně zaměřeného šetření.

Dominantním a nosným cílem disertační práce a výzkumného projektu bylo zjistit specifika v procesu edukace výpočetní techniky žáků a studentů se zrakovým postižením.

Parciální cíle pak směřovala k analýze přístupu a úrovně kompetencí ve využití informačních a komunikačních technologií žáků se zrakovým postižením v podmínkách základní školy pro zrakově postižené a základní školy ve které jsou integrováni žáci se zrakovým postižením.

Disertační práce je zpracována monografickou procedurou s využitím empirického šetření.

Disertační práce je značného rozsahu a její obsah je členěn do jasně strukturovaných a na sebe logicky navazujících kapitol. Každá kapitola je relativně samostatným celkem, který v závěru vytváří jednotný pohled na popisovanou problematiku. Disertační práci doplňuje obsáhlý přílohový materiál.

Úvodní kapitola tvoří teoretická východiska ke zvolenému tématu, je monografického charakteru a přináší vhled do problematiky zrakového postižení a specifičnosti ontogeneze osob se zrakovým postižením

Kapitola druhá Systém edukace žáků a studentů se zrakovým postižením v ČR podává aktuální přehled možností edukace osob se zrakovým postižením od raného věku po vysokoškolské studium. Na str. 29 autorka sice uvádí aktuální legislativu vyhláška MŠMT ČR č. 73/ 2005 Sb., ale v celém textu se objevuje označení speciální základní škola pro zrakově postižené, což neodpovídá aktuálnímu označení, kterým je základní škola pro

zrakově postižené. Jako nosnou podkapitolu lze uvést specifika výuky informatiky u žáků se zrakovým postižením na základní škole.

Ve třetí kapitole předložené disertační práce se autorka zabývá výpočetní technikou v procesu edukace žáků a studentů se zrakovým postižením. V textu je stručně a přehledně uveden celý soubor kompenzačních „pomůcek“ určených k edukaci. Tato kapitola je již orientována k realizaci výzkumného šetření.

V případě zpracování disertační práce přináší kvantitativní výzkumné šetření s konkrétními výsledky a návrhy pro speciálně pedagogickou praxi. Je tu formulován systém promyšlených, vzájemně provázaných cílů a stanovených hypotéz. Základní technikou byl nestandardizovaný dotazník směřovaný na žáky se zrakovým postižením, žáky intaktní, rodiče žáků se zrakovým postižením, rodiče i žáků, dále dotazník pro pedagogy žáků se zrakovým postižením, dotazník pro studenty VŠ a studenty se zrakovým postižením na VŠ.

Vyhodnocená data výzkumu jsou náležitě interpretována. V závěru kapitoly jsou diskutovány a shrnuty výsledky k nimž autorka dospěla.

Přínos disertační práce lze spatřovat v kvantitativním výzkumu, který autorka přehledně zpracovala a zaznamenala.

K formálnímu zpracování textu nemám připomínek, po stránce jazykové a grafické odpovídá disertační práce požadavkům stanoveným na tento typ práce. Po úpravách textu, např. „speciální škola“ doporučuji vybrané pasáže textu publikovat v odborném periodiku.

Závěr

Předložená disertační práce Radky Prázdne je zajímavým příspěvkem k řešení problematiky odpovídajícího využívání informačních a komunikačních technologií žáky a studenty se zrakovým postižením. Autorka na základě výzkumného šetření poukázala na některé otázky spjaté s konkrétními kroky v řešení problematiky edukace žáků a studentů se zrakovým postižením.

Autorka ve své disertační práci prokázala schopnost samostatné práce v daném oboru. Závěrem lze konstatovat, že posuzovaná disertační práce svou úrovní a zpracováním odpovídá požadavkům kladeným na disertační práce v daném oboru.

V Praze 19.8. 2009

Lea Květoňová

Posudek oponenta na doktorskou práci mgr. et mgr. Radky Prázdové na téma „Význam výpočetní techniky v procesu edukace žáků a studentů se zrakovým postižením“.

Téma bylo dobře zvolené, pro lidi se zrakovým postižením může být výpočetní technika přínosná, může jim pomoci kompenzovat obtížný přístup k mnoha informacím a totéž samozřejmě platí i pro výuku takových dětí.

Práce je standardním způsobem členěna na část teoretickou a vlastní výzkum, což je vhodné. Teoretická část zahrnuje 3 kapitoly, které na sebe logicky navazují: autorka se nejprve zabývá charakteristikou dětí se zrakovým postižením, následuje text zaměřený na specifickou jejich vzdělávání a nakonec i možný přínos výpočetní techniky v této oblasti. Jde samozřejmě hlavně o přístup k informacím, který by mohl být dostupný i takto znevýhodněným dětem.

Charakteristika zrakového postižení je přehledná a autorka zde zachycuje i různé aspekty vidění, resp. jeho omezení. Charakteristika dětí se zrakovým postižením: kapitola je přehledná, výstižně a zároveň srozumitelně zpracovaná, autorka upozorňuje na dílčí problémy dané limitovaným viděním. Kapitola, která se zabývá specifikami výchovy účelně zahrnuje i fakt, jak tento problém působí na celou rodinu, což se samozřejmě následně projeví i v přístupu k dítěti. I tato kapitola je dobře zpracovaná. Text zaměřený na popis systému vzdělávání je logicky členěn dle věku dětí. Způsob jeho zpracování je srozumitelný, zahrnuje různé aspekty, včetně legislativního zakončení. Občas by textu prospělo zestručnění (např. na str. 28 v přehledu dílčích aspektů výchovy a klíčových kompetencí, které jsou stejné i v případě jiných dětí). Je třeba ocenit objektivní a nezájatý přístup autorky k hodnocení různých vzdělávacích forem u žáků se zrakovým postižením. Tyto varianty skutečně mají své výhody i nevýhody.

Je jasné, že výpočetní technika a různé komunikační technologie mohou lidem se zrakovým postižením v mnoha směrech pomáhat. Jak autorka uvádí, mohou především kompenzovat omezení přísunu informací, které lidé běžně získávají pomocí zraku a to není málo. Autorka zařadila do textu i stručné pojednání o historii užívání těchto technik, která sice není dlouhá, ale určitě do této práce patří. Další část textu je věnována přehledu a popisu různých elektronických kompenzačních pomůcek, včetně obrázků ilustrujících jejich možnosti. Seznam použité literatury je dostatečně obsáhlý a zahrnuje i cizojazyčné tituly.

Vlastní výzkumná část je obsáhlá a je stejně tak jako teoretický úvod přehledná a dobře členěná. Autorka jasně formuluje cíl své práce, jímž je zjištění specifik procesu edukace výpočetní techniky a způsobu, jakým je aktuálně realizována, a nakonec i posouzení úrovně získaných schopností dětí a dospívajících se zrakovým postižením používat tyto metody v praxi. Dílčí cíle zahrnují i zjištění možných zdrojů informací o používání VT. Hypotézy jsou jasně formulovány a lze je tudíž na základě získaných výsledků potvrdit či vyloučit. Jen jich je možná příliš mnoho, práci by prospělo zúžení tématu. Vymezení a upřesnění základních pojmů je účelné.

Zkoumaná skupina je dostatečně rozsáhlá a vzhledem k cíli práce i vhodně zvolená. Metoda dotazníku je pro tyto účely rovněž vhodná. Dost vysoká byla i návratnost dotazníků. Lze ocenit přesný popis průběhu výzkumného šetření. Ke zpracování dotazníků použila autorka vhodných statistických programů. Přehled získaných výsledků je prezentován v tabulkách doprovázených komentářem, eventuálně grafem, takže se v nich může čtenář snadno orientovat. Další, ještě zajímavější částí jsou výsledky srovnání různých skupin a vymezení

vztahu různých faktorů. Pozitivně lze hodnotit doplnění výsledků příslušným komentářem. Závislost úrovně dovedností v práci na PC na míře zrakového postižení a způsobu vzdělávání není udivující, ale je to informačně přínosný výsledek, i když by si tento vztah zasloužil ještě podrobnější analýzu. Může se zde např. projevit vliv diagnózy, která u závažněji postižených zvyšuje pravděpodobnost kombinace s dalším zdravotním znevýhodněním apod. Totéž platí pro názory rodičů na míru možné využitelnosti dovedností práce na PC, tady by bylo užitečné zjistit nejenom do jaké školy dítě chodilo, ale i jaká byla celková úroveň těchto rodin atd. Názory pedagogů jsou jasné a odpovídají realitě.

Shrnutí a interpretace výsledků: text je zpracován s ohledem na stanovené hypotézy, které byly, resp. nebyly, tímto způsobem potvrzeny. V této části práce lze ocenit, že je autorka při formulaci závěrů opatrná a připouští možnost posunu výsledků v případě použití rozsáhlejšího vzorku. Je možné s ní souhlasit, že s výukou IKT není třeba vyčkávat, ale je nutné ji přizpůsobit aktuálním možnostem zrakově postiženého dítěte.

Kapitola označená jako diskuze je skutečně rozpravou o daném problému, text je dobře zpracován a zahrnuje i aktuálně důležitá zjištění, která mohou přispět ke zlepšení situace, tj. k využití výsledků získaných tímto výzkumem v praxi. Závěr je tečkou za rozsáhlým textem.

Str. 15, 2. odstavec – Členění není nejlepší, chybí zde dost významné poruchy zorného pole a reakce na světlo, ale to není výtka autorce, snad možná jen tomu, že nad ním víc neuvažovala.

Str. 20 – Socializace by měla na úrovni 3. fáze diferencovat různé oblasti, např. instituci a vrstevníky, protože nejde o totéž, i když proces socializace zde probíhá paralelně.

Str. 140 – B) dimenze individua – osobnostní: možná by bylo vhodné doplnit termínem vývojová.

Předložená doktorská práce je kvalitně zpracována a odpovídá stanoveným požadavkům, proto ji lze doporučit k obhajobě. Její hlavní přínos je ve zmapování aktuální situace v oblasti výuky a využívání dovedností práce na PC pro vzdělávání zrakově postižených, výsledky mohou být užitečné pro praxi i jako poznatky použitelné v teorii oboru.

V Praze dne 30. srpna 2009

Prof. PhDr. RNDr. M. Vágnerová, CSc.

